

18.4.2 Waar brandt de olielamp

Tot in de eerste eeuw na de Middeleeuwen (16e eeuw) werden voor verlichting ook kleine platte bakjes gebruikt, gevuld met dierlijk vet en daarin een lont. Dit functioneerde als een kaars of olielamp. Een takje rozenkransje (*Antennaria dioica* Gaertn.) in olie gelegd zou een helderbrandende pit opleveren.

♪ *‘Elke keer dat ik tegen de lamp loop, neem ik een kiertje licht mee.’ Jana Beranova*

Er zijn meerdere recepten over hoe de olie te zuiveren is. Mengen met zout, zand en water, het mengsel laten bezinken, aftappen en filteren is er een van. Koud geslagen olie veroorzaakt minder walm. Niet of weinig gezuiverde olie deed de pit verstopen waardoor de toevoer naar de vlam moeilijker werd. Gevolg: veel walmen 📖 en de vlam dooft.

Tijdens het branden moet het verkoolde gedeelte van de pit regelmatig bijgeknipt worden (het 📖 snuiten of de kool afknippen) om het walmen te beperken. Om druipende olie van de pit op te vangen werden twee in elkaar passende reservoirs ontwikkeld.

Een verdere verbetering bestond uit het dichtmaken van het lampje met een deksel.

Een gepolijste reflector achter de vlam kan het licht wat efficiënter richten.

Eind 18e eeuw deed de holle pit zijn intrede evenals het trekglas dat de vlam beschermt en als schoorsteen voor zuurstoftoevoer zorgt.

In China waren er voor onze jaartelling al onbrandbare gloeikousjes van asbest, die eeuwig konden gebruikt worden. Ze maakten zelfs dubbelwandige lampen waarvan de tussenwand met fris koelwater werd gevuld, zodat de gebruikte olie niet nodeloos verdampte. Hiermee konden ze 50% besparen op hun olieconsumptie!

Straatverlichting 📖

Rond 500 BC werden in Beijing al bamboepijpen gebruikt voor gastransport naar straatlampen.

Straatverlichting kan voor het eerst gebruikt zijn door Mesopotamiërs. De regio heeft veel oliebronnen en teerputten. Fakkels van hout en touw werden hiervoor in teer, bitumen, asfalt of pek gedoopt en op schansen geplaatst. Ze gebruikten deze producten ook om daken en boten waterdicht te maken en straten te plaveien. Ze werden verhandeld in Uruk (3600-3100 BC).

De slaaf die de buitenlampen van Romeinse villa's moest aanmaken (en houden) werd lanternarius genoemd. Efeze had in de 2de eeuw stadsverlichting in de zuilen van portieken langs de weg van de haven naar de stad.

Antiochië (4de eeuw) was volgens Ammianus 'een stad waar nachtverlichting concurreert met het licht van de dag'. O.a. in Pompei werden massaal draagbare olielampjes gemaakt met mallen.

In Londen bepaalde burgemeester Sir Henry Barton in 1417 dat gedurende de wintermaanden 'lanthorns' voor verlichting met olie moesten worden opgehangen.

♪ *Een kaars geeft slechts licht als ze opbrandt.*

♪ *Wat zei de kleine kaars tegen de grote kaars?
Ik ga vanavond uit.*

♪ *De gloeilamp is niet ontstaan door het continu verbeteren van de kaarsen.*